

FRANÇOISE SCHEIN KRIJGT RETROSPECTIEVE IN
GEBOORTESTAD BRUSSEL

De stenen tafelen van de metro

Françoise Schein is niet beledigd als men haar 'die artieste van de mensenrechten' noemt. Dat doet ze namelijk zelf ook. In Parijs, Rio, Lissabon, Berlijn, Haifa én Ramallah verwerkte ze die tekst in metrohaltes en publieke bouwsels. 'Mijn werk is als een puzzel, het mag zich niet meteen prijsgeven.' **GEERT SELS**

Françoise Schein (60) is architecte en urbaniste. Maar de artieste is minstens evenzeer een 'mondialiste'. Op wereldschaal situeert zich haar denken, de wereld is haar werkterrein.

In steden die daar volgens haar baat bij hebben, probeert ze publieke ruimtes in te richten met de teksten van de mensenrechten. Het liefst metro's. De jongste jaren zijn daar voorbeelden van openbare gebouwen bij gekomen. De inspiratie blijft dezelfde.

Haar vriendin sinds jaren, de schrijfster Siri Hustvedt, typeert haar als de kunstenaar van 'de menselijke ruimte'. Dat is een vreemde vaststelling. Op deze aarde moet men zich al diep in de woestijn of een woud begeven om

een plek te vinden die níét door de mens gedomineerd is. Is bijgevolg niet alle ruimte menselijk?

Niet in de zin zoals Schein die nastreeft. Ze werkt het liefst op knooppunten van sociaal verkeer, en appelleert aan de menselijkheid van de passanten. Respect voor iedereen. Ze houdt de droom wakker van hoe het zou kunnen zijn als we goed samenleven en iedereen daar een rol in geven.

Opvoeden in democratie

Lang hebben we gedacht dat Françoise Schein een ambassadrice van de Verenigde Naties was. Hoe anders slaagde iemand erin om zoveel belangrijke plekken toegevoegd te krijgen om er haar plan uit te voeren? Berlijn, Coventry, Lissabon, Parijs, Rio de Janeiro, Stockholm en ook Brussel, haar

geboortestad, waar ze de inkleiding van de metrohalte van Sint-Gillis Voorplein ontwierp. Ze noemde de halte 'Dyade', een begrip uit de filosofie van twee principes die elkaar wederzijds vervolledigen.

Toch heeft Schein geen gunstige rugwind. Al haar realisaties zijn het gevolg van een eenmansonderneming. 'Meestal begin ik met een vriendelijke brief', vertelt ze in het architectuurmuseum Civa, waar haar expositie zopas opende. 'Dan stuur ik er nog een paar. Het is een kwestie van aandringen en overtuigen. Meestal zoek ik een vertegenwoordiger ter plaatse, die gevoelig is voor mijn onderwerp en die de lokale context kent. Het duurt soms even. In Berlijn heb ik vijf jaar moeten wachten op een toelating.'

Haar projecten zijn idealistisch en doen dromen. Ze hebben ook moreel gewicht. Wie langs de Brusselse metrohaltes passeert, krijgt ter hoogte van Sint-Gillis een 'god ziet u'-reflex. De boodschap is stellig, in stenen gegrift. Haar vorm van afficheren is duurzaam en gaat langer mee dan de komst van de volgende plakploeg.

Dat vindt ze wel grappig. 'Toen ik in Parijs de metrohalte Concorde klaar had, zei iemand me dat ik iets heel joods gedaan had. Om te voldoen aan de uniformiteit van de metrostations was ik op het idee gekomen om één letter op één tegel te zetten. Allemaal even ver van elkaar, zonder leestekens. Zo zagen de stenen tafelen van Mozes er ook uit. Rabbi's denken al vijfduizend jaar over de afstand tussen de letters en de interpretatie van de tekst.'

'Bij mij gaat het er vooral over dat de tekst zich niet meteen prijsgeeft. Hij heeft de speelsheid van een puzzel, maar hij is evengoed weerbarstig. Je vraagt je af hoe je het moet lezen. Eerst moet je zoeken. En daarna gaat het pas als je

traag leest. Dat is net als iemand opvoeden in democratie of burgerzin. Dat neemt jaren in beslag. Klaar is het nooit.'

Mobiele geest

Waar Schein aan de slag gaat, legt ze meteen haar kaarten op tafel. In haar geval: landkaarten. In de grond gaan haar projecten steeds over cartografie en mensenrechten. Wat hadden die ook alweer met elkaar te maken? Schein: 'Nadat ik in 1979 van Columbia University kwam, werkte ik in The Bronx. Dat was toen een puinhoop. Overal lagen stapels stenen. Alleen bij de metrohaltes waren er huizen en winkels. Ik bedacht toen dat de metro een vitaal systeem is.'

'Voorts is de metro een interessant netwerk van knooppunten. Daartussen zijn verbindingen mogelijk, niet alleen van mensen die zich van a naar b begeven, maar ook van inhoud en ideeën. Denk aan wat in Egypte op het Tahrirplein gebeurde. Caïro is een onmetelijke stad. Met de metro raakten de mensen fysiek op het plein,

maar het gaat evenzeer over mobiliteit in de geest. Het is vooral het ondergrondse dat me fascineert. Zoals Atlas de wereldbol draagt, zo zijn het de mensenrechten die de mensheid schragen.'

Nochtans begon Schein net andersom. In Soho, New York, tekende ze de metrolijnen van de ondergrondse sporen op de stoep. Daarna profileerde ze zich met de inrichting van haltes. Met diepblauwe azulejo-tegels in Lisbon, wandtekeningen in São Paulo, invloed van Heinrich Heine in Berlijn en verwijzingen naar de botanicus Linnaeus in Stockholm. Op de tentoonstelling vormen ze één slingerend parcours van panelen waarlangs, hoe kon het anders, speelgoedtreintjes voorbijratelen. Het is de *train de vie* van Françoise Schein.

Françoise Schein, nog tot 4/5 in het Civa, Kluisstraat 55, Elsene.

'Françoise Schein, artiste des droits humains' is uitgegeven bij Mardaga.

'Het is net als iemand opvoeden in democratie of burgerzin. Klaar is het nooit'

FRANÇOISE SCHEIN

Scheins vorm van afficheren gaat langer mee dan de komst van de volgende plakploeg



Françoise Schein: 'Zoals Atlas de wereldbol draagt, zo zijn het de mensenrechten die de mensheid schragen.' © Jeremy Kats